

El Bou i la Mula

El Bou i la Mula

Butlletí d'ordre intern

Número 16

Febrer de 2005

El pessebre, una activitat de lleure

Un dels projectes destacats d'**El Bou i la Mula** per l'any 2004 ja s'ha acabat. Finalment van ser 11 els centres inscrits en el premi, procedents de localitats tan diverses com Montblanc, Gandesa, Balaguer, Tremp, Barcelona, Penelles, Castellar del Vallès, Piera i Capellades. El jurat del premi *El Pessebre, una activitat de lleure*, després de llegir les memòries rebudes, va decidir atorgar els premis de 150€ en material de les botigues de la cooperativa ABACUS als següents centres (l'ordre no és significatiu):

Jordi Montlló i Albert Dresaire amb membres del Centre Excursionista de Castellar del Vallès

Esplai Mare de Déu de la Fontcalda de GANDESA

Centre Excursionista de Castellar de CASTELLAR DEL VALLÈS

La Casa del Sol Naixent de TREMP

La resta de centres inscrits també van tenir un regal com a record de la seva participació.

L'acte de lliurament de premis va ser el diumenge 16 de gener a les 12 del migdia als locals del Centre Excursionista de Castellar del Vallès, en el marc del lliurament de premis del Grup Pessebrista de Castellar que ens va acollir en aquest acte.

Moltes gràcies per la participació. Enhorabona a tots ja que si heu fet el pessebre i us ho heu passat bé, heu guanyat tots, de debò.

A.D.G.

L'assemblea d'El Bou i la Mula, a Badalona

El dissabte 18 de desembre de 2004 vam celebrar l'Assemblea General Ordinària d'El Bou i la Mula al Monestir de la Divina Providència de Badalona, acollits per la comunitat del monestir i els Amics del Pessebre de Badalona. Es va començar amb la visita de la 6a Mostra de Pessebres de Badalona. Al començar la reunió, el nostre president ens va llegir un escrit, que es reproduïx a continuació.

A més d'aprovar l'acta de l'assemblea anterior i la memòria d'activitats dels anys 2003 i 2004, es va aprovar el programa d'activitats per al proper any.

També es va presentar l'estat de comptes de l'exercici de 2003 i de 2004 i es va acordar no cobrar les quotes de 2004 per un endarreriment de gestió propi que no té res a veure amb els socis. També es va acordar pujar la quota de 13 € a 15€, i fer una quota familiar per les parelles que han estat pagant doble fins ara, que passarien a pagar també 15€.

Programa d'activitats per l'any 2005

- Edició de 3 butlletins, que serien els números 16, 17 i 18.
- Edició d'un llibre pel Centre de Pastoral Litúrgica, dins la col·lecció Emaús. L'objectiu del llibre seria explicar que el pessebre és una molt bona eina per viure i transmetre la fe. Per explicar això, el llibre recollirà diversos testimonis de com han bastit el pessebre en llocs diversos: parròquia, esplai, família, muntanya...
- Iniciar una nova col·lecció de dossiers anomenada "*Fulanito* i el pessebre". El primer personatge tractat serà Mn. Pere Tarrés, recentment beatificat. Paral·lelament es prepararà el número dos d'aquesta col·lecció per editar-lo per desembre i el personatge serà el dibuixant i artista, deixeble de Junceda, Antoni Batllori Jofré, pare de l'actual dibuixant dels ninots de *La Vanguardia*.
- Arrel de l'edició dels dibuixos de pessebres i pessebrisme de Toni Batllori es farà una exposició a Teià, on hi ha l'arxiu del Fons Batllori.
- Inici de la recerca històrica sobre la Fira de Santa Llúcia de Barcelona, la més antiga i important del món d'aquest gènere: "La fira de Santa Llúcia: passat, present i futur".
- Col·laboració en l'estudi de Gemma Malé sobre el vestuari de les figures de pessebre.
- Projecte "Cançons de pessebres i pessebres de cançons".
- Imatge gràfica i pàgina web.
- Finalització de l'inventari de la col·lecció de figures de pessebre de l'Associació de Pessebristes de Mataró (dins de l'IPEC).

Paraules del president

Benvolguda família d'**El Bou i la Mula**,

Un nou Nadal empeny el cap d'any, i aquest fructífer 2004 no passarà en va.

De tots i totes és coneguda la tasca que mica en mica i molt esplèndidament va fent la nostra entitat, i la de cadascú del seus membres amb la seva particular mesura : petita, irreal, de dedicació plena, de somni, de projecte, de capacitat.. d'absència, *...som el que som i qui som!*; però ben segur que no fórem res sense el un motor galopant que ens estira, que ens dona vida i ens fa presents a la nostra entitat, a la societat i en el món del pessebre.

Un motor ple de carisma i energia , el nostre triumvirat de membres d'aquesta junta, que ens omple de joia, ens fa enveja de capacitat i esdevé l'energia d'aquest vaixell.

Un vaixell, que com diu la nostra postal d'enguany, navega per mars de cultura, de recerca, i de difusió , però amb lletra petita de color daurat, hauria de dir també : *per mars d'il·lusió, de somni, de creativitat, de voluntat, d'amistat, de servei cultural i de projectes.*

Un vaixell optimista, precisament per aquesta gran "carga" d'energia: *xerrades, assessorament, edicions, ponències, butlletins, concursos, nous contactes...* Un vaixell que espera veure molts diferents mars, doncs fa temps que te molt clar el seu Nord... per això va néixer, per navegar divers i fructífer.... tal com diversos, plurals i fructífers son la nostra gent.

Un conjunt de sentiments, relacions i voluntats que configuren el nostra veritable pessebre. El pessebre del dia a dia.... on cadascú sapiguem trobar el nostre paper.. , el nostre joc entre muntanyes de suro i guix, entre projectes i silencis, entre paraules i molsa, tot fent guspirejar els ulls dels infants que som (*tots i totes encara...*) quan admirem "el naixement", tot admirant la petitesa i la grandesa del **PESSEBRE**,.... nou en cada Nadal, nou en cada projecte, nou en cada rebrot d'amistat....

Ben segur que Déu no té sentit , sinó és per torbar-lo en la seva obra, sinó és per identificar-lo en la nostra pròpia imatge. Hem de vetllar en trobar-lo en cada detall del nostre quotidià , de la nostra vida , del nostre rostre... i per això, desitjo que aquest pessebre de vida que és la nostra entitat faciliti que tothom ens hi puguem "mirallar" i trobar-nos-hi.

Per molt i molt anys.

Gràcies per ser-hi, per ser com sou i per.. *fer del missatge del Nadal una imatge de cultura, de llibertat , de tradició, de recerca, de paraula, de joc, d' imaginació, d'innovació, de germanor, de rebel·lia i d'esperança per a tothom. EL PESSEBRE ÉS VIU i navega fort.*

Que la llum de l'estel ens acompanyi!

Bones Festes

Josep M. Font

Carta del bisbe Jaume Camprodon

El passat dia 19 de desembre vaig tenir el goig de pronunciar el pregó d'inauguració dels pessebres de Sant Pere de Torelló. Durant l'acte vaig poder parlar amb Mons. Jaume Camprodon, qui amablement va prologar el llibre de Solius. Va ser una conversa molt entranyable a partir de la qual vaig enviar-li un parell de publicacions nostres i ell es va comprometre a fer-nos arribar un poema de mossèn Ribot que parla sobre el bou i la mula i que en un proper butlletí podreu llegir. Això ens deia el bisbe Camprodon:

E.B.V.

Benvolguts: Pau i Bé.

He rebut la vostra lletra que acompanya una colla d'escrits sobre el Pessebre. Que Déu us ho pagui.

us felicito per l'opuscle "El pessebrisme, activitat de lleure i d'educació en la fe". Realment és tota una catequesi que val la pena de donar a conèixer per l'esperit genuí del Pessebre; una llavor que cal escampar.

També la meua felicitació per l'opuscle "Pere Tarrés... i el pessebre"; una faceta del nostre Beat que desconeixia.

Mercès per tot i pel pregó de Nadal a Sant Pere de Torelló.

us adjunto la poesia de Mn. P. Ribot que em sembla que s'adiu molt a la vostra associació.

Afm

+ Jaume Camprodon

Bisbe emèrit de Girona

Pere Tarrés ...i el pessebre

D'una manera gairebé casual un dia parlant amb el Pare Jaume de Solius vaig descobrir que era un bon coneixedor del Dr. Pere Tarrés i de la seva obra escrita. Li vaig demanar si ens podia fer arribar algun escrit del Beat que parlés del pessebre per posar-lo en el butlletí. Gairebé immediatament ens va enviar uns textos preciosos que de seguida vam veure que mereixien un tractament més rellevant que la simple aparició en el butlletí.

Primer pensàvem en fer un dossier com els que ja hem anat publicant, però finalment la col·laboració del Monestir de Solius i de la Fundació Pere Tarrés ens han permès de fer una edició més bonica i encetar una col·lecció de publicacions en la que intentarem relacionar personatges coneguts amb el pessebre.

I és que la il·lusió s'encomana i entre els uns i els altres ens anem engrescant.

Enric Benavent

El pessebre als mitjans. Nadal de 2004

Les polèmiques sobre el pessebre de la plaça de Sant Jaume de Barcelona i la suposada prohibició de fer el pessebre a les escoles municipals de la ciutat comtal han fet que, enguany, el pessebre fos força present als mitjans de comunicació. El nostre col·lectiu va fer una nota pública, que reproduïm tot seguit. A més, fer un petit recull d'alguns dels escrits que ens han semblat interessants. **ADG**

Pessebres

Nota de premsa redactada per Enric Benavent en nom d'**El Bou i la Mula** i enviada a diversos mitjans de comunicació

El col·lectiu **El Bou i la Mula** ens dediquem a pensar i a difondre el pessebre, intentant generar espais de reflexió sobre aquest art tradicional que obri la mirada cap a nous llenguatges i formes de construcció.

Entre altres activitats hem editat un llibre per aprendre a fer el pessebre dedicat a nens i nenes pares i mares (*Fem el pessebre*. Ed. La Galera 2003), hem gestionat durant cinc anys un espai radiofònic a Catalunya Cultura, hem promogut el pessebre a centres d'esplai, fem recerca històrica, inventaris de patrimoni pessebrístic, conferències, cursets, articles... tota la nostra activitat està recollida a la nostra web www.pessebres.com.

En relació al debat que ha suscitat el pessebre de la Plaça de Sant Jaume volem fer algunes consideracions:

El pessebre no és en cap cas un intent de reproduir fidelment el naixement de Jesús, ja que d'entrada no tenim cap element incontestable que ens pugui dir com va succeir. És ben sabut del caràcter simbòlic que tenen els dos relats evangèlics de la infància que hi ha a la Bíblia, i encara més carregat de simbolismes i imprecisions són els textos apòcrifs que narren aquest esdeveniment. Així doncs qui intenta fer un pessebre amb figures hebrees i en un paisatge hebreu pensant que així s'acosta més al fet històric està idealitzant i sovint traint la història (les cases hebrees amb cúpula al sostre són molt posteriors al segle I, per exemple).

El pessebre sempre s'havia representat vestint els personatges amb la indumentària pròpia de l'època en què s'ha fet. Això no només afecta al pessebre sinó a moltes altres escenes religioses en l'art, i d'aquesta manera s'ha pogut veure com vestia la gent al llarg de la història. No és fins al segle XIX que fruit d'aquest pretès historicisme i de la voluntat d'arribar al Jesús històric es vesteixen les figures a l'estil hebreu.

Fer el pessebre amb personatges vestits d'època i que representen la gent del poble ja era una realitat en els pessebres napolitans del XVIII i en els pessebres provençals, per posar alguns exemples. A Catalunya, l'escultor Ramon Amadeu modelava pastors vestits com els pastors de la Garrotxa, on ell vivia, el mateix passava amb el murcià Salzillo, i la immensa producció de figura popular no fa més que representar al poble en el pessebre. Tota aquesta producció de figures és un llegat etnològic de primera categoria ja que amb l'estudi del vestuari i dels personatges es pot arribar a veure un retrat de l'època. Això no passarà mai amb les figures que porten indumentària hebrea ja que no fan referència a res de la societat que les ha fetes o usades.

El pessebre d'estil català, s'ha quedat en la idealització de la vida rural que van fer els burgesos del XVIII i XIX. El pessebre tal com l'entendem avui en dia és un producte de la burgesia urbana vuitcentista, que intentava reproduir la natura i la vida rural a l'interior d'una casa urbana. En aquest sentit podríem dir que no ha evolucionat i qualsevol cosa que s'aparti d'aquest cànon o de l'estil hebreu a alguns els costa considerar-lo pessebre.

El pessebre no és, doncs, una representació històrica sinó més aviat l'expressió d'una presència divina enmig d'una realitat mundana. Per això cada època ha volgut expressar-se en el pessebre.

Des d'**El Bou i la Mula** fa temps que estem treballant per renovar els llenguatges expressius del pessebre, i cal admetre que si volem aprofitar tota la riquesa d'aquesta tradició haurem d'encarnar-la i integrar-la al nostre món. Així creiem en els pessebres que trenquen amb allò més clàssic per integrar-se en el món actual.

- Un naixement situat sota el pont de l'autopista actualitza el verset bíblic "No havien trobat cap lloc on hostatjar-se" (Lc 2,7).
- Una fugida a Egipte enmig d'expressions de rebuig vers els qui són diferents recorda els Herodes que actuen al segle XXI.
- Un pessebre ambientat a la plaça del poble amb una Mare de Déu vestida de romana i un Sant Josep amb trets eslaus que cerquen l'escalfor del veïnat envoltats del xivarri d'un dia de mercat, recorda que Jesús va ser un refugiat.
- Un pessebre flanquejat pel mur de les lamentacions i per una mesquita sota la mirada d'un jove pensatiu (a part de ser la primera vegada que s'ha representat explícitament l'Islam en un pessebre) ens fa pensar en la imperiosa necessitat de diàleg entre cultures i religions per aconseguir la pau.
- Una anunciació a la Mare de Déu en la que enmig de molts anuncis agressivament consumistes Maria rep un anunci diferent, carregat de sentit, convida a pensar en quins anuncis ens omplen la vida...

Aquests pessebres que hem fet alguns membres del col·lectiu, més d'altres d'aquest estil que hem vist en algunes associacions, són exemples de com el pessebre és una forma d'expressió que ha d'encarnar-se en el moment, com sempre s'havia fet.

Els pessebres de la Plaça de Sant Jaume són una mostra clara del que hauria de ser un pessebre actual, un pessebre del segle XXI. És normal però que hi hagi persones que no apreciïn aquest esforç d'actualització d'una expressió artística i popular tan tradicional, de fet els artistes que han suposat un pas endavant a la història de l'art normalment no han estat compresos pels seus contemporanis.

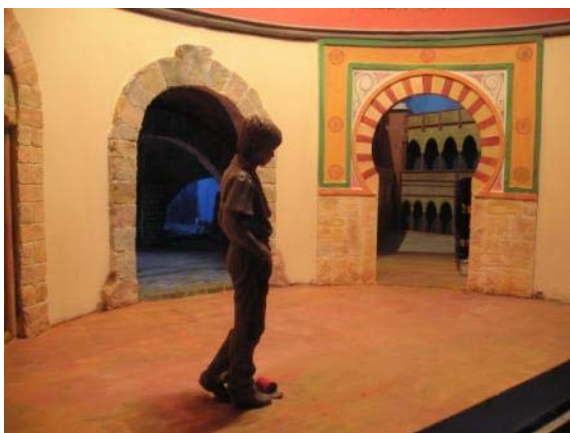
Enric Benavent

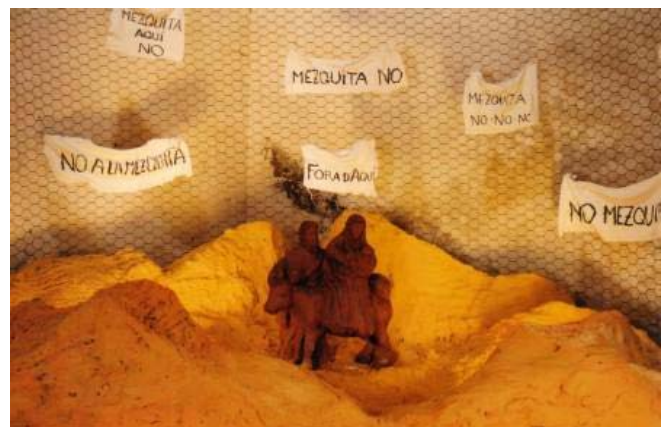
Naixement sota l'autopista. Enric Benavent 2002

Un anunci per Maria Enric Benavent 2004

Pessebre intercultural Joan Garsot 2004

Fugint de la intolerància Jordi Montlló 2002

Un avet a l'escola

Antoni Dalmau, escriptor.

El Periódico, 21 de desembre de 2004

M'ha sorprès l'intent frustrat de polèmica --excitada interessadament-- al voltant de si era veritat o no que l'Ajuntament de Barcelona havia prohibit la celebració del Nadal a les escoles bressol municipals. I m'ha agradat llegir, en paraules del gerent de l'Institut Municipal d'Educació, que "Sant Joan, l'arribada de la primavera, Nadal, la castanyada i el Carnaval són moments que s'aprofiten per fer entendre un perfil cultural concret, el pas del temps, les estacions de l'any i, en definitiva, les tradicions que esquitxen la nostra vida quotidiana i ens fan ser com som".

En temps de tanta correcció forçada en el llenguatge i en certes pràctiques polítiques, potser els nostres veïns francesos encara ho tenen pitjor. Resulta que, en una escola pública del departament de Seine-et-Marne, un grupet d'alumnes s'han mostrat molt sorpresos per la presència d'un avet, "que contradiu el principi de la laïcitat". Fins i tot els professors s'han vist en la necessitat de fer llegir un comunicat on expliquen que "l'ús de l'avet com a símbol de vida o de renaixement, després del solstici d'hivern, és molt més antic que el cristianisme".

Davant d'una actitud tan puntimrada, potser és el moment de recordar que és bo de diferenciar entre laïcisme (entès com a bel·ligerància antireligiosa) i laïcitat (és a dir, clara separació d'Església i Estat). I que la secularització de la nostra societat no està renyida amb la pervivència de certes tradicions ancestrals. Vull dir que es pot ser perfectament agnòstic i continuar fent el pessebre. ¿O no?

Pessebre BCN

Text extret de la pàgina web
de l'Ajuntament de Barcelona

El pessebre que, durant les festes de Nadal d'aquest any 2004, veurem a la plaça de Sant Jaume és una transposició a l'actualitat dels pessebres populars que representen la vida quotidiana i que tenen el seu origen a la ciutat de Nàpols al segle XVIII. Aquesta representació de la vida domèstica al voltant de l'escena del naixement es va estendre per l'àrea mediterrània, on les diferents poblacions han anat incorporant-hi personatges representatius de les seves tradicions. Un exemple d'aquests afegitons és la figura del caganer en el cas de Catalunya.

Aquesta transposició a l'època actual significa que escenes i oficis típics dels pessebres tradicionals s'han transformat en situacions i professions reconegudes en la nostra quotidianitat. Així, l'home de les neus s'ha transformat en un turista; el llenyataire, en l'home que porta el butà; el músic, en un home amb guitarra; o la bugadera, en una dona carregada amb detergent. Les úniques figures que no estan actualitzades són les de la Sagrada Família, que es corresponen a les figures que hi ha al Museu Etnològic.

Pessebre BCN ha substituït l'escenari típic rural per un espai verd emblemàtic de la ciutat. La representació del Naixement se situa en un retall simulat del Parc de la Ciutadella. El projecte, que recrea l'escena en un espai urbà, és dels alumnes del tercer curs del Projecte d'Art i Disseny de l'escola Massana. Alumnes de l'escola de jardineria IES M. Rubió i Tudurí s'han encarregat de la disposició de la vegetació i de la selecció de les espècies que formen part del retall del Parc de la Ciutadella, traslladat a la plaça de Sant Jaume.

Pessebre BCN també fa referència a l'Any del Llibre i la Lectura, que se celebrarà al llarg de 2005, i al 400è aniversari de la publicació de El Quixot de Cervantes, llibre que llegeix la figura d'un home assegut en un banc, acompanyat d'un gos i que representa l'actualització del personatge del pastor.

Parcs i Jardins, com a responsable del projecte i de la seva execució, du a terme en els darrers anys una política de col·laboració amb escoles de disseny per donar més possibilitats d'aprenentatge i desenvolupament als seus estudiants. Fa més d'una dècada que l'escola de Jardineria IES M. Rubió i Tudurí col·labora en la construcció i execució del pessebre. Enguany, i coincidint amb el 75è aniversari de l'escola Massana, aquesta ha estat l'encarregada de crear el Pessebre BCN, la idea del qual va sorgir d'un concurs intern convocat per la pròpia escola.

Paisatges d'hivern.

La barbaritat de fer un pessebre sense pessebre o una truita sense ou

Vicenç Villatoro. Escriptor

Article publicat a Avui el dia 2 de gener de 2005

Fa uns anys es va posar de moda parlar dels no-llocs. Dels espais com els *halls* dels aeroports o de les estacions de tren, no identificats, no personalitzats, que poden ser a qualsevol lloc del món exactament igual, i que per tant estan en un cert sentit fora de tot arreu. Algú trobava que els no-llocs poden tenir un cert encant. I pot ser. Però sembla clar que quan viatgem pel món, encara que passem pels no-llocs, busquem exactament el contrari: els llocs, els espais amb identitat i personalitat, els espais que tenen una característica pròpia, com més potent millor.

Segons una llegenda urbana que circula aquests dies -espero que sigui realment una llegenda urbana- algú ha cregut que les escoles d'aquest país han de ser un no-lloc. I davant de la proximitat del Nadal, la Generalitat o l'Ajuntament de Barcelona o de la direcció d'alguns centres hauria donat instruccions a les escoles bressol de no ensenyar cançons nadalenques, d'evitar qualsevol referència religiosa sobre les festes i -el millor de tot- no fer en cap cas pessebre: fer, com a molt, un "paisatge d'hivern". És a dir, un pessebre sense pessebre, amb tots els elements tradicionals, probablement caganer inclòs, però sense portal. No sé si el bou i la mula s'hi valen. Els Reis, i la sagrada família, segur que no. I no parlem de l'àngel. És tan bèstia i tan ridícul que no m'ho puc creure i prefereixo pensar que és una llegenda urbana. I que demà mateix sortirà una carta tranquil·litzadora del departament d'Ensenyament -perdó, d'Educació!- dient que no és veritat i que això s'ho ha inventat algú amb ganes d'empipar. Ja he vist alguna carta de responsables d'ensenyament de Barcelona, però no em val: vénen a dir que sí que se celebra el Nadal, però a la manera que correspon als nous temps. I em temo que això vol dir precisament celebrar una "festa del solstici d'hivern", que és el mateix respecte a les festes que els *halls* dels aeroports és als llocs.

Perquè si resultés que no és una llegenda urbana, sinó que és veritat, que a les escoles bressol de Barcelona o de Catalunya no es fa pessebre però si es fa un "paisatge d'hivern", ens ho hauríem de fer mirar. Entendria abans -i discutint-ho- que no es fes res de res. Però la barbaritat de fer un pessebre sense pessebre, una truita sense ou, una tradició sense arrel, no me la puc empassar. Caganer sí, àngel no. I això en nom d'un suposat multiculturalisme, de la necessitat de mantenir la laïcitat de l'escola. O, encara pitjor, segons diuen alguns: per tal de no ofendre les creences religioses dels nens no cristians.

Quan m'ha arribat aquesta història -que, repeteixo, voldria creure que és una pura llegenda urbana- he recordat *Fahrenheit 451*. Tothom coneix l'argument de la novel·la de Bradbury i de la pel·lícula que en va fer Truffaut: una civilització futura en la qual es persegueixen i es cremen els llibres. Molta gent va interpretar aquesta novel·la com una carregada contra els totalitarismes i contra les seves inquisicions, tan aficionades a cremar llibres. Però la novel·la, dels anys cinquanta, i evidentment antitotalitària, té una segona intenció, que queda clara en la Coda que va escriure el mateix Bradbury: la denúncia dels efectes del que és "políticament correcte", que ja començava a notar-se en la societat americana, i que ens ha acabat arribant aquí. Diu Bradbury que no tan sols els totalitarismes clàssics van pel món amb els llumins encesos. És ple de minories i de majories amb ganes d'agafar la cultura i clavar-li cop d'estidores, en nom de les causes nobles que representa que defensen.

Així no es pot representar *El mercader de Venècia*, perquè Shylok és un arquetip antisemita. No es pot representar *Otel·lo*, perquè hi ha un racisme subjacent contra la població negra. No es poden representar *Les alegres comares de Windsor*, perquè reflecteixen els valors de la societat patriarcal i masculista. Per tant, passi-ho bé, Shakespeare. O pitjor encara: agafem Shakespeare, retallem-li totes les puntes, podem-lo de tot allò que pot ofendre algú, i deixem-ho en un text políticament correcte. Què queda de Shakespeare, què queda de la literatura, què queda de la literatura, després d'aquesta feina de poda, després de treure tot allò que hi resulta massa cridaner, que expressa un punt de vista considerat no correcte, que ofèn o pot ofendre alguna minoria? Doncs no en queda gairebé res. En queda una papilla sense forma, insulsa,

sense arestes ni interès. Bradbury en diu "una monòtona literatura de *porridge* remullat i sense substància". Doncs exactament això és el "paisatge d'hivern" políticament correcte en el qual han convertit el pessebre algunes escoles, segons la llegenda urbana. Una papilla mastegada. Una mena de no-lloc cultural que no remet a res, que no s'entén per res, que no té cap mena de sentit. Com la sala d'espera d'un aeroport: una cosa que no és enlloc, que no té personalitat ni arrels, que no s'explica ni emociona. Si agafem qualsevol cultura i la comencem a podar perquè les referències religioses empipen els creients d'altres religions, perquè les referències ideològiques empipen els qui no les comparteixen, perquè tothom hi passa les estisores per treure el que li molesta, ens quedarem en un cultura de paisatges d'hivern i de sales d'espera d'aeroports.

Si no és una llegenda urbana i realment algú ha ordenat que es facin "paisatges d'hivern" per amputar els pessebres tradicionals de la seva arrel religiosa, per acontentar suposadament minories que de ben segur no han dit res al respecte, perquè consideren que la cultura s'ha d'escapçar de tot allò que tingui punxa i pugui ferir algú, que es lloguin al videoclub el *Fahrenheit* de Truffaut. I que pensin que allò va per ells. Que ells són els bombers de la novel·la de Bradbury. Tots aquells que voldrien arrencar les arrels dels arbres de la cultura, per igualar-la en aquesta mena de papilla políticament correcta, que no ofèn perquè no té cap mena de gust.

La Barcelona 'guapa'

Marc Grau Vilallonga. Sabadell

Carta al director publicada a El Periódico el dia 19 de desembre de 2004

Aquest any, amb el pessebre de la plaça de Sant Jaume, l'ajuntament ha volgut tornar a la filosofia del *Barcelona posa't guapa* que tan bons resultats va donar abans dels Jocs. L'entorn és un parc i les figures són gent del carrer. El problema és que es dona una imatge esbiaixada i manipulada: ni el repartidor de butà és pakistanès ni viu de propines, als bancs del parc no hi ha cap indigent, la immigrant està contenta (¿deu tenir papers?), un jardiner no és conscient del que li caurà a sobre (deu estar orgullós de la privatització de Parcs i Jardins que projecten Clos i companyia). Tot plegat, sota el patrocini d'algunes empreses que precisament no són les que aglutinen els valors que el Nadal vol transmetre.

Pessebres trencadors

Enric Benavent. Col·lectiu El Bou i la Mula. Barcelona

Carta al director publicada a El Periódico el dia 19 de desembre de 2004

El pessebre no és una representació històrica del naixement de Jesús, sinó més aviat l'expressió d'una presència divina enmig d'una realitat mundana. Per aquest motiu, cada època ha volgut expressar-se en el pessebre. Nosaltres fa temps que treballem per renovar els llenguatges expressius del pessebre. Per tant, creiem en els que trenquen amb allò més clàssic per integrar-se en el món actual. Els pessebres de la plaça de Sant Jaume són una mostra clara del que haurien de ser al segle XXI. Tot i això, és normal que hi hagi qui no aprecii aquest esforç d'actualització d'una expressió artística i popular tan tradicional. Els artistes que s'han avançat en la història de l'art normalment no han estat compresos pels seus contemporanis.

Hi ha figurares que encara fan figuretes de sant Josep, la Mare de Déu i el Nen Jesús. No sé per què s'hi escarrassen, si la gent només va al darrere del caganer. L'altre dia vaig passar per la fira de Santa Llúcia i en una parada una venedora em va ensenyar i oferir caganers que tenien la cara, el tipus i les natges del rei d'Espanya, el príncep, Leticia, Maragall, Zapatero, Aznar, Rajoy, Piqué, Mas, Carod, Dalí, Pujol, Pilar Rahola i fins i tot Gaudí. Gaudí feia la personal deposició sobre un trencadís.

- "Pujol ja va molt de baixa", em va dir la dona. En el moment que m'ho deia, una clienta es va obrir pas per preguntar si tenia el Ronaldinho caganer.

- "El vam acabar el segon dia. Ha estat un caganer amb molta sortida".

Hi havia altres caganers més anònims: una parella de nuvis, ella amb el pom al puny i ell amb el llessamí al trauc; un cap d'estació de la Renfe amb gorra; un paleta amb samarreta imperi i la gaveta al costat; un locutor de ràdio parlant per micròfon i un home vestit amb una granota blanca tota tacada de negre.

- Qui és aquest?

- "El caganer *chapapote*".

Quan ja em pensava que no hi podia haver altres caganers i que la possibilitat de sorpresa s'havia acabat, en una altra parada em vaig topar amb un caganer amb barretina, una mà sobre la panxa i l'altra agafant un arbust, que va resultar ser un caganer fet a Itàlia. La figureta es ven amb un petit fullet explicatiu. A la portada hi diu *El caganer*, així en català, i informa que ha estat fet a "*Firenze-Italy*" per l'«scultore» Martino Landi. A dins hi ha un text que explica que l'«*uomo defecante*» és una figura d'obligo nei presepi dell'800, perchè la gente diceva che con la sua deposizione concimava la terra e così la rendeva fertile...» El text és una citació d'un tal Joan Amades, que ha de ser Joan Amades.

He llegit aquests dies que a les guarderies municipals de Barcelona, en honor a la laïcitat imperant i per respecte als nens d'altres cultures, han suprimit qualsevol referència al Nadal. Fan el pessebre, sí, però el pessebre consisteix en un poble nevad de suro i molsa per on circulen figures que no van a cap destinació determinada. Només passegen, van d'excursió com qui va a Rupit un dissabte o caguen. Com que de totes maneres alguna raó s'ha de donar als nens pel fet que durant uns dies tant ells com els mestres faran vacances –davant les vacances no hi ha laïcitat ni respecte a altres cultures que valguin–, l'explicació és que el 25 de desembre se celebra el pas de la tardor a l'hivern, que ha arribat el fred i que els dies s'allarguen. Res de noi de la mare ni del nen ros i blanquet ni de sant Josep mig mort de fred. En canvi, el tió, sí. Els mestres i alumnes s'entreguen amb passió a fer cagar el tió perquè té unes connotacions màgiques i ancestrals i, per tant, gens religioses ni ofensives.

Ara perquè són petits, però el dia que tinguin ús de raó els nens d'altres cultures i altres religions, si ho rumien bé, trobaran que han anat a parar a un país ben pintoresc. Per no celebrar Nadal celebra evidències meteorològiques, creences de quan els homes anaven mig despullats pel món i menjaven carn crua i rituals que precisament Nadal va mirar de domesticar amb un naixement que explica i simbolitza moltes coses.

Diu que l'origen del pessebre –el pessebre amb la Mare de Déu, el Nen Jesús i l'àngel de l'anunciata– és italià i que Catalunya va ser dels primers llocs del món a adoptar-lo. Ara Itàlia ha pres la mida exacta d'aquest país on qui no caga fa cagar i ens envia l'*uomo defecante*.

La pastoral del pessebre: un nou projecte d'El Bou i la Mula

Un dels projectes destacats d'aquest any 2005 ha de ser la publicació, de cara al proper Nadal, d'un llibre dins de la col·lecció Emaús, del Centre de Pastoral Litúrgica. Aquest llibre, coordinat pel nostre col·lectiu, pretén mostrar com el pessebre és una excel·lent eina catequètica i pastoral. Això es farà mitjançant el recull de diverses experiències en què el pessebre es converteix en el centre d'una experiència de fe. Els llibres de la col·lecció Emaús, dels quals se'n fa una àmplia edició, es publiquen en català i en castellà.

Albert Dresaire

Els poetes ...i el pessebre

Com haureu vist, en alguns butlletins interns hem publicat poesies relacionades directament amb el pessebre. Hem constatat que hi ha força poetes que han dedicat alguna de les seves composicions al pessebre, i mica en mica hem anat fent un recull... que ja comença a ser important gràcies també a la col·laboració del Pare Jaume de Solius i d'en Bosco Garcia de Barcelona.

Amb aquesta informació volem convidar a tots els socis i sòcies d'**El Bou i la Mula** a fer més gran aquest recull que ben bé podria convertir-se en un número més de la col·lecció "... i el pessebre" que acabem d'estrenar.

Si algú de vosaltres té coneixement d'algun poema dedicat al pessebre (no poemes de Nadal en general, sinó que parlin d'alguna manera del pessebre) pot passar la referència a l'Enric (enricbv@terra.es).

Enric Benavent

El rústec pessebre

Dolcíssim pessebre
de mata i de pi,
que treus la tenebra
de tot cor mesquí.

Pessebre de molsa
graciós i escaient,
la vida es fa dolça
si al cor ets present.

Amorós i tendre,
l'Espòs bondadós,
aviva la cendra
d'un caliu fogós.

Pessebre de molsa
graciós i escaient,
la vida es fa dolça
si al cor ets present.

La cova de suro
té un caire suau,
i té unes esclatxes
per mirar el cel blau.

La Verge Maria,
dintre l'establia,
té un posat tan greu,
que prou s'endevina
que és Mare i Regina
del ver Fill de Déu.

Caliu d'amoretetes,
penjoll d'oracions,
divines sagetes
dels amors més bons.

Montserrat Pujol
(Molins de Rei, 1897-1988)

La molsa és tan fina,
tan fins els seus brins,
que prou s'endevina
que són tots divins.

El bou no remuga
per no fer soroll;
la mula, poruga,
no fa cap trontoll.

Dia memorable!
tot viu i reneix;
a prop de l'estable,
tot germina i creix.

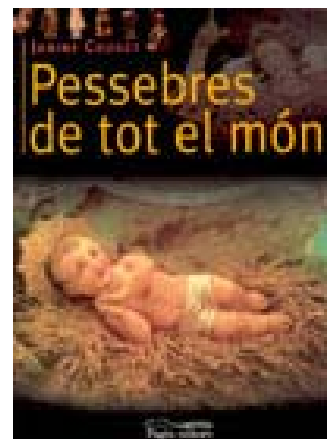
La mata és més fresca
pels volts de Nadal,
fa remor de bresca
d'un rusc ideal.

Creix la fantasia,
s'aviva la Fe,
brilla l'alegria
que deixa el cor ple.

Pessebres de tot el món

Quan fa tres anys intentàvem tirar endavant el projecte del llibre de Solius, vam argumentar en diverses ocasions la manca de bibliografia pessebrística en català, i ens proposàvem, modestament, que la nostra llengua tingués representació en el món de les edicions pessebrístiques Així vam publicar *Diorames del Monestir de Solius* al 2001 i al 2003 *Fem el Pessebre*.

Enguany han sortit tres llibres més de pessebres en català: l'excel·lent treball del nostre vicepresident Albert Dresaire *El pessebre a Mataró. Història d'una tradició viva*, la publicació de l'associació de Palau Solità i Plegamans *Construcció d'un pessebre*, obra de Jordi Mañosa i el llibre que voldria comentar *Pessebres de tot el món* de Janine Couget.

Aquesta professora de matemàtiques jubilada ens vol mostrar la seva important col·lecció de pessebres del món amb un treball ple de fotografies –algunes de les quals l'editorial ha volgut ampliar massa en detriment de la qualitat final– i textos on s'explica les particularitats de les figures en els diferents països.

D'entrada diria que és una bona notícia que una editorial hagi publicat un llibre com aquest en català, a més s'ha vist molt ben distribuït durant les festes de Nadal. Però si filem més prim diria que amb la riquesa pessebrística que tenim a Catalunya, llàstima que Pagès editors no hagués apostat per fer un llibre de pessebres en català i fet a Catalunya.

L'obra de Couget, molt ambiciosa, no respon a les expectatives que m'havia desvetllat. La pobresa de rigor en l'explicació del capítol dedicat al pessebre a Espanya i en concret quan es refereix a Catalunya em fa pensar que la font d'informació que ha fet servir no només no era adequada sinó que no va estar contrastada en cap moment. He trobat alguna omisió inexcusable com la de Lluís Carratalà i alguna repetició excessiva com la de Montserrat Ribes. He vist poc criteri a l'hora de seleccionar les imatges, posant a doble pàgina uns reis de José Luís Mayo de la col·lecció que es donava per fascicles, quan sabem que hi ha molta obra de Mayo molt més interessant que aquesta. Un excessiu protagonisme de l'associació de Barcelona en detriment de la plural realitat pessebrística de Catalunya em referma la idea d'una mala selecció de les fonts d'informació.

Després de llegir aquest capítol no m'he pogut llegir amb gaire confiança la resta del llibre perquè probablement les informacions que s'hi donen deuen estar tan esbiaixades i deuen ser tan poc documentades com la de Catalunya.

Si fa temps que denunciem que en premsa escrita no hi ha voluntat de fer articles ben documentats sobre el pessebre, el mateix passa quan les editorials intenten posar-se en aquest tema.

Amb tot, el llibre convida a fer un passeig per les figures i pessebres del món.

Couget, Janine (2004): *Pessebres de tot el món*.
Lleida. Pagès editors.

Enric Benavent

Un pessebre a la cort del Gran Mogol

Copio de:

Antoni de Montserrat

AMBAIXADOR A LA CORT DEL GRAN MOGOL

Viatges d'un jesuïta català del segle XVI a l'Índia, Pakistan, Afganistan i Himàlaia

Josep Lluís Alay (traducció, edició i introducció)

Pagès editors

Lleida 2002

342 pàgines

Part II. La missió a la cort del Gran Mogol

p. 109:

"Com que el dia de Nadal s'apropava, a iniciativa dels sacerdots es va fixar aquell dia per a la visita del rei. Per a l'ocasió, van adornar la capella [nota: dedicada a la Mare de Déu] amb riques cortines de seda, van representar mitjançant petites figures, fetes amb un gran realisme, la cova on va néixer Jesús, el pessebre on la seva Mare el va posar i la muntanya on els pastors vigilaven els ramats. El rei i alguns dels seus amics més íntims que l'acompanyaven van quedar corpresos amb aquell espectacle."

p. 111:

"Al vespre, el rei va enviar els seus fills a veure el pessebre i els va agradar molt."

Jaume Gabarró, monjo de Solius

El pessebre de Jordi Montlló de l'any 2004

Es tracta d'una esfera o globus de la Terra, d'uns 30 centímetres de diàmetre, buida a l'interior i amb un suport cúbic de fusta, de 18 cm. de costat i 11 cm. d'altura. L'esfera té una obertura triangular entre els continents africà i d'Amèrica del sud, per on es veu l'escena de la Sagrada Família.

El sòl d'aquesta escena és un vidre que ocupa tota la superfície del globus damunt del qual s'hi ha posat una capa de sal gruixuda (...jo soc la sal de la terra...). La Sagrada Família està al damunt d'una capa de palla, feta amb espart. La palla representa el vincle amb la tradició pessebrística (l'estable) i, alhora, la condició humil de l'Encarnació.

Dins la base cúbica de fusta hi ha una bombeta groga que il·lumina

l'interior. Externament no necessita cap llum específica. N'hi ha prou amb l'ambiental.

L'origen d'aquest projecte es troba en un llibre de Jon Sobrino (*Terremoto, terrorismo, barbarie y utopía*. El Salvador; Nueva York, Afganistán – Editorial Trotta-) que es va publicar l'any 2002 i que vaig llegir l'any següent. Aquell any no vaig fer pessebre: la vida moderna. Però el projecte ja hi era tal com l'he realitzat enguany.

El llibre neix arrel d'una catàstrofe natural, un terratrèmol, però s'amplia i es modifica amb dues catàstrofes humanes, l'11 de setembre de 2001 i la invasió de l'Afganistan. És un llibre molt interessant, que cal tenir a la tauleta de nit i rellegir cada dos o tres anys. Ens parla del món i la vida, de la condició humana i de la condició divina, de les preguntes i de la pregunta, de la injustícia i la salvació... de nosaltres. Ens parla del patiment de l'home i com reaccionem davant d'aquest patiment: l'ignorem, ens fa pensar, el patim també. Ens parla de les realitats diverses de l'opulència i de la realitat del que pateix; dels que vivim en abundància i dels que moren en la misèria, dels que donem la vida per una cosa garantida i dels que precisament la seva vida no està garantida per l'endemà.

Ens explica com, només des de les víctimes, es poden superar els dos grans perills del nostre món: el gnosticisme i el docetisme, que és el que ens interessa ara. Ens explica que la única manera de combatre la negació de la realitat de la carn de Crist; o en paraules actuals, la negació de la realitat, és carregant el pes de la realitat, és a dir, l'Encarnació: "El cargar con la realidad ofrece una credibilidad que no la ofrece ninguna otra cosa, lo cual hace eficaz cualquier ideal humanizador y liberador por el que se trabaja y se lucha. Introduce el amor hasta el final en un mundo que es egocéntrico y egoísta. Expresa solidaridad con las víctimas, y así, desde abajo de la historia y desde su sufrimiento, construye la utopía de la familia humana".

Penso que el Naixement de Crist és precisament aquesta Encarnació, que ha de ser vivificant i transformadora de la realitat, primer transformació interior per carregar amb el patiment dels altres, des de baix, amb humilitat. Tot això és impossible, per a mi, reflectir-ho en un pessebre, però aquest és l'origen del meu pessebre d'enguany.

Dos anys després de pensar aquest projecte, que en part té l'origen en un devastador terratrèmol de l'any 2001 a El Salvador, s'ha pogut realitzar dos dies abans d'una altra gran desgràcia natural: el tsunami de l'oceà Índic que ha causat molts morts.

Vist des de lluny, ens pot fer l'efecte que hi ha coincidències malèfiques, però indiferents com som sovint a la realitat, no ens adonem que entre una i altra catàstrofe no ha cessat el patiment, sempre provocat per l'home, ja sigui directament o a través d'unes estructures pensades només per afavorir una minoria del planeta. No existeixen les coincidències, és la realitat. I nosaltres, ens ho mirem?

Fitxa tècnica

Tema: Naixement

Autor: Jordi Montlló

Materials: vena d'enguixar, sal gruixuda, pintura, massilla, filferro i espart.

Mides: 37 x 30 x 30 cm

Pintura: oli

Figures: José Luís Mayo

Material: fang refractari

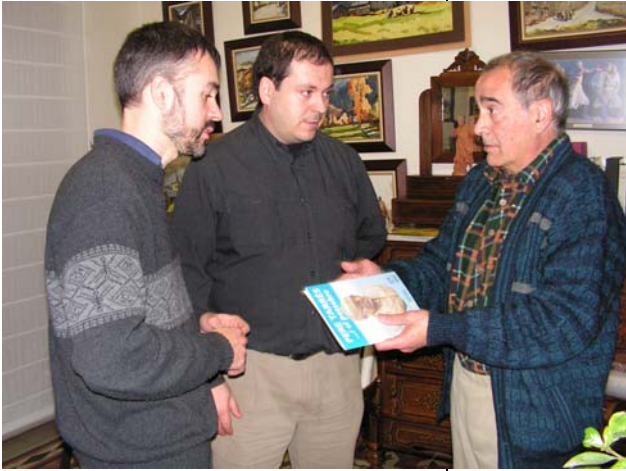
Lloc: Premià de Mar

Data: Nadal 2004

Jordi Montlló

Premià de Mar, Nadal de 2004

Les notes d'El Bou i la Mula

La Mostra d'Olot. Maurici Vallsquer va ser un artista olotí que també es va dedicar als pessebres. Enguany, dins de la Mostra de Pessebres d'Olot, se li ha dedicat una exposició a la seva obra pictòrica i pessebrista. Una interessant exposició que s'ha complementat amb l'edició del corresponent catàleg: *Maurici Vallsquer. Pintor i Pessebrista. 1904-1992.* Olot, 2004. Un grup de pessebristes del nostre col·lectiu va visitar la Mostra, que enguany potser no presentava grans novetats. Vam saber que aviat s'inaugurarà el Museu que Olot vol dedicar als seus tallers d'imatgeria religiosa. Una fita a la qual caldrà estar atents... Per cert que vam visitar al gran figuraire d'Olot Josep Traité, a qui vam donar un exemplar del llibret dedicat al doctor Pere Tarrés.
Albert Dresaire

Quadres tridimensionals.

El meu nom és Salvador Carles Aguilà, vaig néixer a Lleida l'any 1963. Em complau presentar-vos una pàgina web a través de la qual pretenc donar a conèixer

el conjunt d'obres que sota la denominació *QUADRES TRIDIMENSIONALS*, he anat realitzant al llarg dels darrers anys i que confio anar ampliant en el futur. Les obres han estat elaborades amb tècnica i materials poc convencionals. Totes elles han estat fetes a partir de materials reciclats. La majoria d'aquests materials estan quotidianament al nostre abast, omplen els nostres cubells d'escombriaires i els contenidors dels nostres carrers. Amb aquestes obres, encara que sigui a "petita escala" intento col·laborar en el sosteniment del nostre planeta essent el màxim de respectuós amb el medi ambient. Els quadres són bàsicament detalls de façanes o de construccions diverses. En aquest sentit resulta ineludible enllaçar aquestes obres amb la tradició pessebrista que, des de ben petit, vaig adquirir a través de la meua família. Espero que us pugui interessar. www.salvadorcarles.com
Salvador Carles Aguilà

Els pessebres de Manresa.
Una vocació pessebrística. Homenatge a Joan Simats i Cortina és el títol d'un petit opuscle que es va editar el Nadal de 2004 a Manresa. Joan Simats ha estat, durant molts anys, l'únic pessebrista de Manresa que ha mantingut viva la flama del pessebrisme a la capital del Bages. De fa uns anys, i amb la col·laboració dels Amics de l'Art Romànic del Bages, s'ha refet el grup pessebrista de la ciutat, que presenta una molt digna exposició de diorames. De cara a l'any 2005 es preveu la publicació del llibre amb la història del pessebrisme a Manresa, que està preparant l'estudiós i pessebrista Francesc Villegas. Coneixent el seu autor i el plantejament que tindrà, és un llibre que promet. **Albert Dresaire**

Aquest butlletí és una publicació d'ordre intern del *Col·lectiu d'opinió, recerca i difusió del pessebre El Bou i la Mula*. Els interessats en contactar-hi podeu fer-ho a través d'Internet:

www.pessebres.com

A/e.: elbouilamula@menta.net